

ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРІЇ ОСВІТЯНСЬКОГО РУХУ

and Science of Ukraine dated 09.09.2022. No. 805]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text> (Accessed 12 Dec. 2024). [in Ukrainian].

6. Profesiyni standart "Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity": zatverdzeni nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.08.2024. № 1225 [Professional standard "Teacher of general secondary education institution": approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 08.29.2024]. Available at: <https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia>. (Accessed 12 Dec. 2024). [in Ukrainian].

7. Skoryk, T. & Hrytsyk, N. Realizatsiia prakseolohichnoho pidkhodu u konteksti pidhotovky maibutnoho vchytelia do uspishnoi profesiinoi diialnosti [Implementation of praxeological approach in the context of preparing the future teacher for successful professional activity]. *Educational challenges*. No. 63. Available at: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pe-dagogy/article/view/3285> (Accessed 20 Dec. 2024). [in Ukrainian].

8. Standart vyshchoi osvity zi spetsialnosti 013 Pochatkovva osvita druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity: zatverdzeni nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 08.04.2024. № 480. [Higher education standard for specialty 013 Primary education of the second (Master's) level of

higher education: approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 04.08.2024. No. 480]. Available at: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vi-shcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/08.04.2024/013.Pochatkova.osvita-mahistr-480.vid%2008.04.2024.pdf> (Accessed 12 Dec. 2024). [in Ukrainian].

9. Suchasnyi psykholoho-pedahohichnyi slovnyk [Modern psychological-pedagogical dictionary]. (Ed.). O.I. Shapran. Pereiaslav-Khmelnitskyi, 2016. 473 p. [in Ukrainian].

10. Filosofs'kyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. NAS of Ukraine, H.S. Skovoroda Institute of Philosophy; editors: V.I. Shynkaruk (chairman) and others. Kyiv, 2002. 742 p. [in Ukrainian].

11. Khodakivskyi, Ye. (2004). Ekonomika ta menedzhment pratsi (prakseolohichnyi aspekt) [Economics and labor management (praxeological aspect)]. *Tutorial*. Zhytomyr, 378 p. [in Ukrainian].

12. Shkvyr, O., Dudchak, H., Kryshchuk, B., Polianovska, O. & Sivak, N. (2024). Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh mahistriv pochatkovoї osvity do naukovo-doslidnytskoi roboty [Pedagogical conditions of training future masters of primary education for scientific-research work]. *Youth & market*. No. 1 (221). pp. 18–24. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.01.2025

УДК 37(091)327.39:37[069:378.4](477)
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.322515>

Олена Квас, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології

Львівського національного університету імені Івана Франка

Олена Кірдан, доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРІЇ ОСВІТЯНСЬКОГО РУХУ

У статті висвітлено перспективний досвід діяльності музейних закладів у системі вищої освіти зі збереження, дослідження та популяризації історії освітянського руху різних регіонів України. Підкреслено практичне значення освітніх навчальних музеїв як важливих соціокультурних інститутів, ефективних навчальних платформ у закладах вищої освіти. Акцентується увага на необхідності повноцінної реалізації освітньо-виховного потенціалу музеїв освіти, використання засобів музейної педагогіки у процесі підвищення рівня професійної компетентності студентів.

Ключові слова: музей; заклад вищої освіти; музейна освіта; музейна культура; студентська молодь; освітянський рух; національна система освіти; музейна педагогіка; музейна комунікація.

Лім. 7.

Olena Kvas, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Psychology Department,

Lviv Ivan Franko National University

Olena Kirdan, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,

Professor of the Pedagogy and

Educational Management Department,

Uman Pavlo Tychna State Pedagogical University

ACTIVITIES OF MUSEUMS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE IN COVERING THE HISTORY OF THE EDUCATIONAL MOVEMENT

The article reveals the peculiarities and significance of the activities of museum institutions in the system of higher education of Ukraine in covering the history of the educational movement. The author emphasizes that the formation of the

national education system in our country has shown an increasing interest in the origins of Ukrainian pedagogy and the experience of previous generations of educators. This has led to the development of a network of museums of education and museums of the history of higher education institutions, which create conditions for immersion in a professional educational environment, disclosure of the important essence of the profession of teacher and professional self-realization of students.

The article reveals the regulatory framework for the activities of museums of higher education institutions, the promising experience of museum institutions in preserving, researching and popularizing the history of the educational movement in different regions of Ukraine among scientists, educators, the public, students and pupils. The practical significance of educational museums as important socio-cultural institutions and effective learning platforms in higher education institutions is emphasized. Attention is focused on the need to fully realize the educational potential of educational museums, the use of museum pedagogy in the process of improving the level of professional competence of students.

The main directions, forms and means of museum communication and the formation of museum culture of higher education students in the context of interaction with museums of education are highlighted. Among them are museum classes, thematic and sightseeing tours, museum practice, meetings with famous teachers, presentations of literary publications, exhibition work, educational online projects, promotion in social networks, and scientific events.

The article outlines the promising areas of activity of museums of higher education institutions in terms of popularizing museum collections, researching important pages and figures of the Ukrainian educational movement, actively involving students in the study of historical and cultural heritage and the formation of their national identity.

Keywords: museum; higher education institution; museum education; museum culture; student youth; educational movement; national education system; museum pedagogy; museum communication.

Постановка проблеми. Загальною умовою прогресивного розвитку суспільства є ставлення до його історико-культурної спадщини, одним із аспектів якого виступає розширення доступу молоді до освітянських і педагогічних традицій, матеріалізованих у джерелах, що збираються, зберігаються, вивчаються і популяризуються музейними установами. Формування у нашій державі національної системи освіти засвідчило зростання інтересу педагогів до досвіду своїх попередників, витоків українського освітянського руху. Це зумовило розбудову мережі музеїв освіти та музеїв історії закладів вищої освіти (ЗВО), які створюють умови для занурення у професійне освітнє середовище, розкриття важливої суті професії педагога та фахової самореалізації особистості. Такі музеї стали організаційними й інформаційно-методичними центрами, які акумулюють у собі історико-педагогічні здобутки, досліджують і систематизують їх, презентують їх науковцям, освітянам та студентській молоді.

Нормативно-правовою базою діяльності музеїв ЗВО у період незалежності є Закони України “Про музеї та музейну справу” (1995), “Про вищу освіту” (2014), “Про освіту” (2017), “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності” (2022), Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Музейний фонд України” (2000), документи МОН України “Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають в управлінні Міністерства освіти і науки” (2018), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022) та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми музейної діяльності з висвітлення історії освітянського руху упродовж останніх десятиліть розглядалися під час проведення традиційних всеукраїнських науково-методологічних се-

мінарів з історії освіти, міжнародних науково-практичних конференцій “Музейна педагогіка в науковій освіті”, “Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи” (співорганізатор – Національна академія педагогічних наук України) та ін.

Питання актуалізації та інтерпретації історико-культурної спадщини в умовах музейно-освітнього простору досліджували науковці В. Бондаренко, Л. Гайда, О. Караманов, Р. Маньковська, О. Міхно, С. Муравська, С. Пивоваров, І. Удовиченко, Н. Філіпчук та ін.

Науково-методичне обґрунтування освітньо-виховних можливостей музеїв ЗВО, використання музейної педагогіки в процесі формування національно свідомої особистості, обґрунтування різноманітних форм музейної комунікації зі студентською молоддю висвітлювали П. Вербицька, В. Грабовецький, В. Камінська, Н. Карапузова, А. Королько, І. Медведєва, В. Надольська, Ю. Павленко, М. Паньків, С. Посохов, Н. Пусепліна, О. Рокицька, Ф. Рябчикова, Л. Самойленко, П. Сіреджук, В. Снагощенко, О. Соломченко, Т. Яцечко та ін.

Метою статті є дослідження особливостей і значення діяльності музеїв закладів вищої освіти України з висвітлення історії освітянського руху, досвіду попередніх поколінь українських педагогів і науковців та формування музейної культури, національної ідентичності студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Дослідники розглядають навчальні музеї як специфічну форму відображення феномену закладу вищої освіти. Такі музеї, на думку С. Муравської, з-поміж інших завдань мають свою особливу місію – виступати “фізичною ілюстрацією розвитку наукової думки у середовищі конкретної вищої школи, яка у науковій кар’єрі студентів та випускників слугуватиме моральним та ціннісним орієнтиром” [2, 237].

Науковиця В. Надольська підкреслює, що музейна педагогіка, новітні інтерактивні технології, ді-

джиталізація, маркетинг у роботі музеїв “сприяють появі оригінальних комунікацій, які підвищують роль музею як соціальної інституції, визначають його особливе місце у соціокультурному просторі модерного суспільства” [3, 179].

Варто зазначити, що музеї освіти належать до музейних установ історико-педагогічного профілю, вони вивчають і популяризують історію українського освітнянського руху. Серед них виділяємо такі групи: педагогічні музеї; музеї історії освіти певного регіону (краю); музеї історії окремих закладів освіти; меморіальні (історико-біографічні) музеї; музеї-кабінети, музеї-аудиторії, музейні кімнати; музейні виставки.

Музеї освіти та історії закладів освіти поряд із архівами та бібліотеками належать до інституцій, соціальною функцією яких виступає збереження пам’яті про науково-освітні досягнення ЗВО та певного регіону. Джерельною базою цих музейних установ виступають різноманітні матеріальні свідчення, які ілюструють розвиток конкретного закладу освіти. Тому переважно історико-педагогічні музеї експонують документи, літературу, світлини, а речовий фонд має вибіркового характеру. Шляхи поповнення фондів зазвичай пов’язані з передачею меморіальних речей ветеранами закладу, науково-педагогічними працівниками, збиральницькою роботою в середовищі ЗВО, пов’язаної з пошуком артефактів, що перестали виконувати свою функцію та ін. [2].

У структурі музеїв ЗВО України переважно більшість складають музеї історії закладів освіти, тому традиційно саме їхні ресурси залучаються передовсім до виховної та просвітницької роботи зі студентами та учнівською молоддю. Важливими навчальними підрозділами у роки незалежності стали музеї історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Львівського національного університету імені Івана Франка, Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Львівського національного університету природокористування, Національного університету “Львівська політехніка”, Західноукраїнського національного університету, Івано-Франківського національного медичного університету, Буковинського національного медичного університету, Львівської національної академії мистецтв, Національного університету “Острозька академія” та ін.

Багатолітні традиції науково-дослідницької та освітньо-виховної роботи зі студентською аудиторією має народний музей історії ЛНУ ім. І. Франка. Він був відкритий у 1962 р., поштовхом до цього стало відзначення 300-річчя навчального закладу в 1961 р. Після проголошення незалежності України

проведено ґрунтовну реорганізацію закладу, доповнення музейної експозиції експонатами, які без ідеологічних переколювань, цікаво і повчально відображають історію університету. У “Положенні про музей історії ЛНУ ім. І. Франка” підкреслюється, що установа надає можливість науковцям використовувати її матеріали в освітньому процесі та дослідницькій діяльності, допомагає у написанні курсових і дипломних робіт студентам усіх факультетів університету, а також інших ЗВО Львова і області [5].

Особливістю історико-педагогічних музеїв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (ПНУ ім. В. Стефаника) і Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ ім. В. Гнатюка) є висвітлення у матеріалах експозиції не лише історії закладу освіти, але й здобутків освітнянського руху на всій території краю в історичній ретроспективі. Наприклад, музей історії ПНУ ім. В. Стефаника та освіти на Прикарпатті розкриває історію шкільництва й освіти Івано-Франківщини на різних етапах історичного розвитку – від часів Галицько-Волинської держави до сьогодення. У його основному фонді нараховується понад три тисячі експонатів, з яких більше половини – оригінальні. Особливо актуальними є матеріали експозиційних розділів “Школа і освіта під час Першої світової війни і міжвоєнного періоду”, “Школа і освіта у незалежній Україні”, “Історія університету” [6, 399].

Музей освіти і педагогіки ТНПУ ім. В. Гнатюка відображає головні віхи 400-річної історії закладу на фоні культурно-освітніх процесів усього краю. Під час екскурсій та музейних занять студенти дізнаються, що університет бере свій початок від Кременецької братської школи, заснованої у 1620 р. Упродовж декількох століть заклад зазнав багатьох реорганізацій: Кременецько-Богоявленська колегія, Волинська гімназія вищих наук, Кременецько-Волинський ліцей, Кременецький учительський інститут, Кременецький педагогічний інститут. У 1969 р. заклад був переведений до Тернополя, а в 1997 р. Постановою Кабінету Міністрів України йому присвоєно статус університету.

Різнманітні форми і методи популяризації діяльності відомих педагогів, науковців, діячів освітнянського руху практикуються у меморіальних (історико-біографічних) освітньо-музейних закладах ЗВО. Серед них:

- музей Бориса Грінченка (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка);
- кімната-музей Григорія Ващенко та аудиторія-музей Василя Верховинця (Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка – ПНПУ ім. В.Г. Короленка);
- навчально-методичний кабінет “Музей Володимира Гнатюка” (ТНПУ ім. В. Гнатюка);

ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРІЇ ОСВІТЯНСЬКОГО РУХУ

- музей Василя Сухомлинського (Олександрійський педагогічний коледж імені В.О. Сухомлинського);

- аудиторія педагогіки імені Василя Сухомлинського (ЛНУ ім. І. Франка);

- музей професора Євгена Храпливого (Львівський національний університет природокористування);

- музей Леоніда Якимовича Ковальчука (Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського) та ін.

Наприклад, актуальність створення кімнати-музею Григорія Ващенка (1878–1967) у ПНПУ ім. В.Г. Короленка пояснюється тим, що він як талановитий педагог і палкий патріот України у своїх працях (“Виховний ідеал” та ін.) розкрив усі найважливіші питання теорії виховання і дидактики з позицій християнської ідеології, створив і обґрунтував власну педагогічну систему, яка стала органічною складовою української педагогіки. Багато років учений викладав у Полтавському вчительському інституті, тому в музеї представлено цінні експонати з родинного архіву Г. Ващенка. Тематична структура музейної експозиції розроблена за такими основними розділами: “Біографія”, “Полтавський період”, “Мюнхенський період”, “Етапи життя та основні праці”, “Заповіді і сучасність”.

У контексті нашої розвідки варто відзначити і перспективний досвід діяльності музеїв освіти у системі підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників. Серед них – музей історії освіти Волині при Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти (ВППО, м. Луцьк), музей історії освіти Київщини при Київському обласному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Біла Церква), музей історії освіти Кіровоградщини при Кіровоградському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського (м. Кропивницький) та ін.

Зразковий музей історії освіти Волині був створений у 2000 р. при Волинському ППО. Головною концепцією закладу є вивчення, збереження і використання педагогічного досвіду волинян, починаючи від часів Русі-України, Галицько-Волинського князівства, литовсько-польської доби і до сьогодення. У “Положенні про музей ВППО” зазначено, що його метою є “відродження історичної, професійної та освітньої спадщини Волині, формування національної свідомості, забезпечення поступальної єдності педагогічних поколінь, використання й популяризація музейних предметів та музейних колекцій в освітньому й громадському середовищі волинян” [4].

Відвідувачів музею приваблюють розділи музейної експозиції “Давня історія освіти Волині”, “Розвиток освіти у XVI–XIX ст.”, “Освіта в 1921–1939 роках”, “Освіта у післявоєнні роки”, “Тордість

освітянської Волині (Заслужені вчителі України)”, “Вища школа”, “Навчальні заклади нового типу” та ін. На окремому стенді представлені вчителі області – переможці всеукраїнського конкурсу “Учитель року”. Стенд “Герої серед нас” розповідає про понад двадцятьох волинських освітян, які захищали суверенітет і незалежність країни на її східних рубежах, починаючи з 2014 р. У процесі освітньо-наукової діяльності музеї співпрацює з Державним архівом Волинської області, Волинським краєзнавчим музеєм. На вебсайті ВППО пропонується віртуальна екскурсія “Музей історії освіти Волині”.

Важливим науково-культурним центром, який не лише зберігає національну педагогічну спадщину, але й сприяє її популяризації та доступності для освітян і студентської молоді, став Педагогічний музей України, що функціонує в системі Національної академії педагогічних наук України. У фондах музею зберігається понад 40 тисяч пам’яток історії освіти та культури народів, що населяють територію України з давніх часів до наших днів. Зокрема, в його музейній експозиції представлена “Колекція стародруків, рукописів та рідкісних видань XV–XX століть”, що становить національне надбання [7].

Провідними формами музейної комунікації у Педагогічному музеї України є оглядові і тематичні екскурсії, інноваційні навчальні проєкти, новаторські програми для учнів і студентів, “круглі столи”, тематичні зустрічі. Від 2015 р. музей спільно з кафедрою педагогіки та психології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка проводить історико-педагогічні студії, активну участь в яких беруть як науковці музею, так і викладачі університету та студенти.

Важливе значення в Педагогічному музеї України мала реалізація культурно-освітніх проєктів “Інститут у музеї”, “Школа юного екскурсовода”, “Втеча до музею”, “Сто порад від Василя Сухомлинського”, “Школа для музейників по роботі з особливими відвідувачами” та ін. У період воєнного стану музейними педагогами реалізовано такі значущі онлайн-проєкти, як “Педагогічна мапа Києва”, “Педагогічний календар”, “Академіки-засновники”, “Історія освіти на шпальтах “Педагогічної газети”, “Казки з фронту” [1].

Узагальнення перспективного досвіду роботи освітньо-педагогічних музеїв, особливостей використання музейної педагогіки у процесі взаємодії зі студентською аудиторією дає підстави стверджувати, що в сучасних умовах активно вдосконалюється функціонально-методичний аспект діяльності музейних закладів ЗВО. Вивчення і популяризація історії освітянського руху в умовах музейного простору проводиться у формі музейних занять, тематичних екскурсій, музейної практики, презентацій педагогічних видань, інноваційних музейних прог-

рам і проєктів для студентів, “круглих столів”, семінарів, конференцій, пошукової роботи зі збору нових експонатів, промоції в соціальних мережах. На базі музеїв історії освіти працюють гуртки екскурсів, історичні клуби студентів, проводяться зустрічі з відомими освітянами, вчителями-новаторами, а також ювілейні зустрічі випускників, екскурсії для почесних гостей та іноземних делегацій.

Висновки. У період незалежності України музейні установи ЗВО перетворилися на культурно-освітні центри, де реалізуються прогресивні ідеї освіти, виховання і навчання. Формування музейної освіти та музейної культури студентської молоді зумовлено, зокрема, реалізацією концепції навчання, самоосвіти і самовиховання особистості упродовж усього життя. В умовах повномасштабної російсько-української війни знайомство здобувачів вищої освіти з досягненнями національної системи освіти, досвідом попередніх поколінь педагогів сприятиме формуванню патріотизму, національної самоідентичності та гордості за здобутки українського народу.

Перспективними напрямками діяльності музеїв ЗВО щодо популяризації досягнень освітянського руху серед студентської аудиторії вбачаємо такі: активне залучення студентів до пошуково-дослідницької роботи щодо збору музейних артефактів; вивчення важливих сторінок і постатей українського освітянського руху; впровадження інноваційних освітніх технологій; створення віртуальних музейних онлайн-платформ; промоція музейних колекцій на вебсайтах університетів та в соціальних мережах; активна виставкова робота, присвячена відзначенню пам’ятних і ювілейних дат, пов’язаних з освітньо-педагогічним життям українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міхно О. Традиції та інновації: діяльність Педагогічного музею України у 2020–2024 рр. *Вісник НАПН України*. 2024. № 6. С. 1–5.
2. Муравська С. Музеї вищих навчальних закладів Західної України як ілюстратори історії науки. *Історія науки і біографістика. Електронне наукове фахове видання*. 2017. № 4. С. 233–246.

3. Надольська В. Фестиваль у діяльності музеїв Волині. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею : зб. наук. праць*. Рівне, 2021. Вип. XIX. Матеріали історико-краєзнавчої конференції “Нова та новітня історія Волині” С. 179–183.

4. Положення про музей Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти. URL: <http://vippp.org.ua/index.php?pagename=museum> (дата звернення: 27.12.2024)

5. Положення про музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка. URL: <http://museums.lnu.edu.ua/history/> (дата звернення: 27.12.2024).

6. Угорчак Ю., Гаврилів Б. Музей освіти Прикарпаття. Путівник. Івано-Франківськ : Горишвіт, 2007. 36 с.

7. Фонди Педагогічного музею України. URL: <https://pmu.in.ua/category/fondu/> (дата звернення: 27.12.2024)

REFERENCES

1. Mikhno, O. (2024). Tradytii ta innovatsii: diialnist Pedahohichnoho muzeiu Ukrainy u 2020–2024 rr. [Traditions and innovations: activities of the Pedagogical Museum of Ukraine in 2020–2024]. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*. No. 6, pp. 1–5. [in Ukrainian].
2. Muravska, S. (2017). Muzei vyshchyykh navchalnykh zakladiv Zakhidnoi Ukrainy yak iliustratory istorii nauky [Museums of higher educational institutions of Western Ukraine as illustrators of the history of science]. *History of science and biography*. No. 4, pp. 233–246. [in Ukrainian].
3. Nadolska, V. (2021). Festyval u diialnosti muzeiv Volyni [Festival in the activities of Volyn museums]. *Scientific notes of the Rivne Regional Museum of Local Lore*. Rivne, pp. 179–183. [in Ukrainian].
4. Polozhennia pro muzei Volynskoho instytutu pisliadyploimnoi pedahohichnoi osvity [Regulations on the Museum of the Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education]. Available at: <http://vippp.org.ua/index.php?pagename=museum> (Accessed 27 Dec. 2024) [in Ukrainian].
5. Polozhennia pro muzei istorii Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka [Regulations on the Museum of History of Ivan Franko National University of Lviv]. Available at: <http://museums.lnu.edu.ua/history/> (Accessed 27 Dec. 2024) [in Ukrainian].
6. Uhorchak, Yu. & Havryliv, B. (2007). Muzei osvity Prykarpattia. Putivnyk [Museum of Education of Prykarpattia. Guidebook]. Ivano-Frankivsk, 36 p. [in Ukrainian].
7. Fondy Pedahohichnoho muzeiu Ukrainy [Funds of the Pedagogical Museum of Ukraine]. Available at: <https://pmu.in.ua/category/fondu/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.01.2025

“Сила і можливості виховання невичерпні”.

Василь Сухомлинський
український педагог

“Не той великий, хто ніколи не падав, а той великий – хто падав і вставав”.

Конфуцій
давньокитайський філософ

